

Н. В. ЩЕРБАТЮК

Наталія Володимирівна Щербатюк, кандидат юридичних наук, доцент Національного транспортного університету

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В сучасних умовах держава впливає практично на всі сфери світових економічних зв'язків, зокрема на стан валютних і кредитних відносин, на масштаби і напрями міжнародного руху капіталів, технологій, на товарну та географічну структуру міжнародних товарних потоків тощо.

Необхідно зазначити, що конкретний напрям зовнішньоекономічної політики, характер її впливу на внутрішньоекономічну політику держави змінюється залежно від внутрішніх та зовнішніх умов розвитку національної економіки. Для забезпечення цього використовуються ті чи інші засоби.

Характерною особливістю українського законодавства у сфері нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) є наявність атаківмізів планово-адміністративного управління, значне прервалювання розвитку законодавства про фінансові інструменти регулювання порівняно із законодавством щодо нетарифного регулювання, декларована перевага економічної мети застосування заходів нетарифного регулювання всупереч фактично існуючим заходам, застосування яких обумовлене реалізацією державою своєї функції із забезпечення безпечного буття та споживання людиною, а також безпечного виробництва, праці, захисту навколишнього середовища, надр, рослинного та тваринного світу, захисту гуманітарних цінностей (мистецького та культурного спадку).

Дослідженням питання нетарифного регулювання присвячені праці таких учених як: С. Ківалов, Б. Кормич, Ю. Макогон, Н. Фомичев, В. Кравченко, В. Андрійчук, В. Аргунов, Є. Березний, Ю. Пресняков та ін.

Проте ми вважаємо, що на сьогоднішньому етапі становлення нашої держави розвиток заходів нетарифного регулювання тісно пов'язаний із продовженням в Україні адміністративної реформи, зокрема у сфері регулювання господарської та підприємницької діяльності, що передбачає зменшення втручання державних органів у діяльність суб'єктів господарювання або встановлення чітких, класифікованих та спрощених для правозастосовуючих суб'єктів правил здійснення своєї діяльності. Тому існує потреба у виробленні чіткої класифікації заходів нетарифного регулювання.

Світовій практиці здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відома велика кількість форм, методів та заходів регулювання ЗЕД.

Серед методів, які застосовуються, слід насамперед виокремити дві великі групи: прямі й побічні. До прямих належать адміністративні методи (квотування, ліцензування, митні збори). Побічні методи базуються на використанні таких інструментів, як кредитування, страхування, субсидіювання, оподаткування агентів зовнішньоекономічного обміну. Вони здатні здійснювати стимулюючий обмежувальний вплив на обсяги й напрями зовнішньоекономічних витрат виробництва та прибутків¹.

За своєю суттю заходи нетарифного регулювання є досить багатоманітними. Їх перелік практично невичерпний, тому не дивно, що практично кожен науковець класифікує ці заходи по-різному. Так, наприклад, В. Андрійчук, В. Аргунов та Є. Березний заходи нетарифного регулювання класифікують на:

- 1) числові заходи (квотування, ліцензування, добровільне обмеження експорту, спеціальні санкції);
- 2) приховані заходи (дозволи державних органів)².

Інші ж класифікують їх залежно від конкретного об'єкта впливу на наступні категорії: обмеження кількості товару, яку дозволено ввозити в країну; обмеження кола експортерів або імпортерів, яким дозволено ввозити або вивозити товар; встановлення спеціальних умов при експорті або імпорті товару.

Проте розбіжності в підходах класифікації існують між фахівцями з митного права, економіки, менеджменту, міжнародних відносин. Але необхідно зважати, що Секретаріатом ГААТ було розроблено власну класифікацію нетарифних обмежень. Згідно з нею заходи нетарифного регулювання розподіляються на п'ять груп: заходи втручання держави в економіку, особливості митних та адміністративних процедур, стандарти та інші спеціальні вимоги до товарів, специфічні торгівельні бар'єри, імпортні податки та збори.

С. Ківалов та Б. Кормич пропонують наведену класифікацію доповнити ще однією групою нетарифних інструментів – заходами валютно-фінансової політики, хоча вважають, що заходи втручання держави в економіку та заходи валютно-фінансової політики, виходять за сферу суто митної політики, тому їх доцільно розглядати в рамках державного управління економікою³. *Вважаємо, що валютне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним із видів державного регулювання ЗЕД, як і митне регулювання.* При цьому слід погодитись із думкою науковців, що валютне регулювання не є різновидом митного, а виступає незалежно від нього.

У науковій літературі зустрічається й класифікація заходів нетарифного регулювання на економічні та адміністративні. До економічних відносять: особливі види мита, різні податки і збори, заходи валютного регулювання. Адміністративні заходи більш різноманітні: ембарго, ліцензування, квотування, монополістичні заходи, використання з протекціоністською метою стандартів і технічних норм, додаткових докумен-

тів та процедур тощо. Їх особливістю щодо якості експортованого та імпортованого товару є визначена державою кількість документів, необхідних для проведення митних процедур з оформлення експортних або імпорتنних операцій.

Економічні заходи, як правило, призводять до росту ціни товару, за якою він продається. Виходячи з цього споживач самостійно вирішує, який товар йому купити – дорожчий імпортний чи дешевший вітчизняний.

Адміністративні методи дають змогу обмежити ввіз іноземних товарів і забезпечити вивіз вітчизняних товарів за кордон. При застосуванні цих методів держава фактично визначає товарну структуру внутрішнього ринку, з одного боку захищаючи його від імпортних поставок, а з іншого – від виникнення дефіциту вітчизняних товарів на внутрішньому ринку.

Багато вчених серед економічних заходів виділяють паратарифні, фінансові та контролю за цінами.

Визначення паратарифних заходів дає у своїй праці Е. Додін Це – «збори, що стягуються з товару при переміщенні його через митний кордон, наряду з митом і які збільшують вартість товару на додаткову величину»⁴. Вказані заходи досить широко застосовуються в фінансовій системі зарубіжних країн. У ході зниження митних ставок і пов'язаного із цим падіння фіскальних митних доходів держави намагаються все ширше використовувати паратарифні заходи для поповнення своїх фінансових надходжень⁵.

До фінансових відносять заходи, які регулюють доступ імпортерів до іноземної валюти, ціни валюти, а також умови платежів.

Заходи контролю за цінами вводяться з метою підтримання або стабілізації внутрішніх цін, а також для запобігання шкоді, яку може нанести нечесна торгова практика іноземних конкурентів. До них відносять:

1. Адміністративне фіксування цін, тобто влада країни, беручи до уваги внутрішні ціни виробника, встановлює верхні і нижні межі цін.

2. «Добровільне» обмеження експортних цін – це угода, за якою експортер погоджується підтримувати ціну на свої товари не нижче певного рівня.

3. Антидемпінгові заходи, що встановлюють стягнення з експортера певної компенсації за шкоду, заподіяну вітчизняним виробникам. Встановленню антидемпінгових заходів передують, як правило, розслідування відповідними інстанціями країни-імпортера торгової практики експортера і становлення факту демпінгу і матеріальної шкоди від нього.

4. Компенсаційні заходи – це фінансові доплати, які вводяться у випадку з'ясування, що імпортні товари субсидуються і це наносить шкоди національному виробництву.

Наявність у міжнародній торговельній практиці значного переліку нетарифних обмежень різних видів зумовило необхідність створення відповідних баз даних, що сприяли б розв'язанню завдань систематизації та класифікації нетарифних обмежень. Така робота проводилася різними міжнародними економічними організаціями (ГААТ, МБРР, ЮНКТАД, Міжнародною торговою палатою, СОТ). У результаті цього було узагальнено міжнародний досвід застосування нетарифних обмежень, визначено основні тенденції та перспективи використання цих заходів, значно збагачено наукові знання.

Проблема узагальнення та уніфікації полягає, по-перше, у тому, що в національних арсеналах заходів державного регулювання економіки нетарифні обмеження займають дуже важливе місце та виконують значні господарські, соціальні й навіть політичні функції, щоб від них можна було відмовитися в короткі терміни, а, по-друге, значна їх частина – так звані добровільні експортні обмеження – застосовуються поза рамками СОТ – або в односторонньому порядку, або на основі двосторонніх домовленостей. Саме в цій останній формі обмежено експорт деяких українських товарів, передусім до країн ЄС, певних видів металопродукції та текстильних виробів. У результаті Уругвайського раунду торговельних переговорів, який проходив з 12 по 15 квітня 1994 р. прийнято рішення поставити під контроль ГААТ/СОТ і цю категорію обмежень⁶.

Також окремі нетарифні обмеження мають прихований характер, що не дає змоги однозначно ідентифікувати їх як такі обмеження. Наприклад, можуть вводитися правила внутрішньої торгівлі, що дискримінують окремі іноземні товари та висувають підвищені вимоги до технічних та супроводжувальних документів, що призводить до збільшення витрат на їх імпорт (така практика є поширеною в Японії та країнах ЄС). Аналізуючи системи зовнішньоторговельного регулювання різних країн, можна знайти велику кількість прикладів застосування методів торговельної політики, які або прямо суперечать міжнародним нормам, що самі по собі значно розмиті, або досить сумнівні з точки зору цих норм. Але в деяких випадках, наприклад у сфері ліцензування, митної оцінки, боротьби з демпінгом та прямим субсидуванням експорту, учасникам міжнародного обміну все ж таки вдалося домовитися про досить дієві дисциплінуючі заходи й правила⁷.

Визначити основний напрям усіх цих різноспрямованих процесів непросто, але багато іноземних дослідників наполягають на тому, що послаблення торговельних обмежень загалом не відбувається, змінюються лише їх форми. Наприклад, квотами, антидемпінговими та компенсаційними митами, узгодженими обмеженнями на межі 90-х років ХХ ст. було покрито близько 20 % імпорту промислово розвинених країн і близько 30 % країн, що розвиваються⁸.

Оцінюючи еволюцію системи світової торгівлі, можна зробити висновок, що вона стає дедалі більш врегульованою на міждержавному рівні. Однак державне регулювання не рівнозначне поняттю «протекціонізм», незважаючи на те, що є чимало методів регулювання зовнішньої торгівлі, які з позицій однієї країни вважаються протекціоністськими, а з позицій іншої відповідають принципам вільної торгівлі.

Ухвалена та прийнята ЮНКТАД класифікація нетарифних обмежень за ознакою цільового навантаження⁹ передбачає розподіл нетарифних заходів на три групи:

1) торговельно-політичні засоби, призначені для безпосереднього захисту вітчизняних виробників перед закордонною конкуренцією та для підтримки експортерів в експансії на зовнішні ринки;

2) засоби неторговельно-політичного характеру, що застосовуються в окремі періоди часу для регулювання зовнішньої торгівлі;

3) засоби, що не стосуються зовнішньої торгівлі, але застосування яких опосередковано впливає на неї.

Проте цей поділ нетарифних заходів за критерієм «мета застосування» є досить умовним, оскільки останнім часом нетарифні обмеження останньої групи нерідко набувають торговельно-політичного характеру і використовуються як інструменти, що регулюють зовнішню політику. Значні відмінності в масштабах застосування цих норм очевидно передбачають, що в країнах з аналогічним рівнем життя та порівнюваними санітарними умовами й умовами у сфері охорони здоров'я аналогічні заходи застосовуються з іншою метою, ніж просто захист інтересів споживача¹⁰.

За характером дії нетарифні обмеження можна розподілити на прямі та приховані, як уже зазначалося раніше. Перші зазвичай регулюються торговими договорами та міжнародними угодами. Вони регламентовані нормами національних законодавств, що розроблені відповідно до міжнародних правил, мають загальнодоступний характер (оскільки публікуються в офіційних виданнях) та відповідний механізм застосування і тому характеризуються «прозорістю»¹¹. Під цю категорію підпадають такі заходи, як ембарго, квотування і контингентування, прикордонні збори, митні формальності та інші обмеження.

До другої групи належать заходи, зазвичай формально спрямовані не на обмеження торгівлі, а на досягнення певних економічних та соціальних завдань. Проте ці заходи опосередковано можуть впливати на доступ іноземних товарів на національний ринок або споживання цих товарів у країні. Це внутрішні економічні заходи, вплив на ціни товарів: податки, акцизні збори, процентні ставки кредитів, субсидії національним виробникам тощо, а також заходи адміністративного характеру: технічні стандарти та норми, вимоги до пакування, маркування, інформації про продукт та його походження та ін.

Різні міжнародні організації, а також національні установи вкладають неоднаковий зміст у сукупне поняття нетарифного регулювання. Класифікаційна схема, розроблена Секретаріатом ГААТ на початку 70-х років ХХ ст. під час підготовки до переговорів Токійського раунду, нині налічує понад 600 конкретних видів нетарифних заходів та розподіляє усі нетарифні обмеження на чотири основні категорії¹²:

1. Обмеження, пов'язані з участю держав у зовнішньоторговельних операціях: субсидії та дотації експортерам або імпортозамісуючим галузям, система переваг щодо розміщення державних замовлень, використання місцевих напівфабрикатів і вузлів за певних умов; заходи, що дискримінують перевезення іноземних товарів та іноземних перевізників та ін.

2. Митні та інші адміністративні імпорتنі й експортні формальності: ускладнення процедур митного оформлення, методи оцінки митної вартості і країни походження товару; завищення вимог до необхідної для оформлення документації та ін.

3. Технічні бар'єри в торгівлі: стандарти та вимоги, пов'язані з екологічними, санітарними, ветеринарними нормами, пакуванням, маркуванням, правилами і порядком сертифікації продукції.

Кількісні та подібні до них адміністративні заходи: імпорتنі квоти, експортні обмеження, ліцензування, добровільні обмеження експорту, заборони, валютні обмеження.

4. Обмеження, засновані на принципах забезпечення платежів: податки, збори, імпорتنі депозити, антидемпінгові та компенсаційні мита, прикордонне оподаткування.

Ця класифікація нетарифних обмежень та складений на її основі каталог отримали широке застосування під час міжнародних торговельних переговорів, а також стали теоретичною та інформаційною базою для формування класифікаційних схем нетарифних обмежень іншими міжнародними організаціями.

На початку 80-х років ХХ ст. з метою накопичення на комплексній та систематизованій основі інформації про факти застосування нетарифних обмежень, а відтак оцінки їх впливу на торгівлю Секретаріатом ЮНКТАД створено базу даних нетарифних обмежень з поділом на дві класифікаційні схеми. Перша враховувала нетарифні обмеження, які застосовувалися щодо конкретних товарів, друга – нетарифні обмеження загального характеру. Загалом було зазначено понад 200 видів заходів.

Заходи, що застосовуються до конкретних товарів, були класифіковані за п'ятьма критеріями, які, у свою чергу, поділялися на 11 підкатегорій, 33 розділи, 34 підрозділи та 23 статті¹³. Структура цієї класифікаційної схеми представлена таким чином:

1. Фіскальні заходи (різноманітні тарифи, мита, податки).

2. Заходи з обмеження обсягу (заборони, квоти, добровільні обмеження експорту, державна монополія на зовнішню торгівлю).

3. Дозволи на імпорт (неавтоматичні – ліцензування, декларації з підтвердженням, дозволи окремим покупцям; умовні – дозволи залежно від експорту, від можливостей здійснення національних поставок, від закупівлі національної продукції тощо; автоматичні дозволи – ліцензія з метою контролю, автоматичне ліцензування, декларація без підтвердження та ін.).

4. Контроль над цінами (системи мінімальних цін, антидемпінгове та компенсаційне розслідування, нагляд за цінами).

5. Інші заходи (технічні вимоги – санітарно-гігієнічні та ветеринарні норми, технічні стандарти, вимоги до пакування та маркування, заходи з надання допомоги галузям, що конкурують з імпортом; субсидування товарів, робочої сили, капіталу, податкові пільги; додаткові митні формальності; імпорتنі депозити та ін.).

Класифікація нетарифних обмежень загального характеру, тобто нетарифних обмежень, що застосовуються до імпорту в цілому або до всього імпорту з окремих джерел, передбачала розподіл на дев'ять глав, які потім поділялися на 34 категорії, 59 підкатегорій та 13 розділів¹⁴. Класифікаційна схема представлена так: зовнішньоторговельний план (індикативна програма, план із квотами або завданнями); уповноважені учасники торгівлі (державні підприємства, уповноважені агенти та ін.); заходи валютного контролю (обмеження на платежі, диференційовані обмінні курси); заходи, що стосуються кредиту (процентні ставки, обмежений доступ до кредиту для імпорту, кредитні пільги для національних виробників, гарантування позик); заходи контролю над ввезенням та вивезенням (заборони, ліцензування, квотування, двосторонні та регіональні угоди, заходи контролю над цінами); фіскальні заходи (тарифи, збори, податки, депозити та гарантії); заходи зі сприяння виробництва експортної продукції (субсидії, податкові пільги, стабілізація обмінних курсів); заходи зі сприяння виробництва продукції, що конкурує з імпортними товарами; інші заходи у сфері імпорту.

Нині ЮНКТАД класифікує нетарифні обмеження зовнішньої торгівлі на сім категорій: паратарифні; заходи контролю над цінами; фінансові; заходи автоматичного ліцензування; заходи кількісного контролю; монополістичні заходи¹⁵.

Класифікаційні схеми нетарифних обмежень також розроблені й Міжнародною торговою палатою, Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Тарифною Комісією США, окремими економістами-міжнародниками¹⁶.

Банк даних про нетарифні заходи знаходиться в Секретаріаті ГААТ/СОТ. Найпоширеніші сьогодні нетарифні обмеження охоплюють наведені нижче п'ять категорій:

1. Кількісні обмеження та подібні до них адміністративні заходи: імпорتنі квоти; експортні обмеження; ліцензування; добровільні обмеження експорту; валютні обмеження та інші заходи валютного і фінансового контролю; заборони; внутрішні вимоги про обов'язкове виконання національних компонентів при виробництві готової продукції.

2. Нетарифні збори, податки, фінансові заходи: попередні імпорتنі депозити; ковзаючі податки; додаткові митні збори; антидемпінгові та компенсаційні мита; прикордонне оподаткування.

3. Обмежувальна практика державних органів: субсидії та інші дотації експортерам або імпортозаміщувальним галузям, переважна (для національних підприємств) система розміщення урядових замовлень; умови транспортування, що дискримінують іноземні вантажі та підприємства; регіональна політика розвитку, що встановлює пільги для окремих регіонів (в експорті або імпорті); науково-дослідна та конструкторська діяльність, що користується пільговим державним фінансуванням; дискримінаційна політика стосовно іноземних інвестицій, пов'язаних із зовнішньою торгівлею; дискримінаційна податкова, фінансова, валютна політика; практика та політика регулювання платіжних балансів і валютних курсів, що створює переваги для окремих потоків торгівлі або гальмує їх.

4. Митні процедури та формальності у тому разі, коли вони перевищують нормальні та загальновизнані норми, що перетворює їх на додатковий бар'єр у торгівлі, а саме: процедура митної оцінки; система митної класифікації в тих випадках, коли вона затримує митне оформлення або дає можливість тлумачити й застосовувати її самовільно. Це ж стосується перебільшених вимог до документів, потрібних для митного оформлення. Особливо у тих випадках, коли експортери та імпортери не можуть користуватися незалежним судовим захистом (або позбавлені його), а митні органи не несуть достатньої судової й фінансової відповідальності за неправомірні дії. Шляхи подолання цієї групи митних бар'єрів детально регламентовано у Конвенції спрощення та гармонізації митних процедур (Конвенція Кіото).

5. Технічні бар'єри в торгівлі: санітарно-ветеринарні норми та стандарти у тих випадках, коли вони утруднюють експорт або імпорт товарів чи прямо дискримінують іноземні товари; промислові стандарти й вимоги безпеки; вимоги до пакування та маркування товарів, у тому числі торгові знаки.

Слід зазначити, що практичного значення для правового регулювання нетарифних заходів у світовій та у вітчизняній торговій політиці набуває класифікація на такі дві самостійні групи:

1. Нетарифні обмеження, свідомо створені для регулювання зовнішньої торгівлі (заборони, квотування, ліцензування та ін.).

2. Нетарифні обмеження, що виникали у міру необхідності, для проведення технічної політики, реалізації державних екологічних, оздоровчих, фінансових програм тощо.

Застосування нетарифних обмежень, що належать до першої групи, спирається на розвинену законодавчу та адміністративну базу. Їх здійснення доручено відповідним органам виконавчої влади, як правило, центральним. Такі заходи належать до тимчасових, оскільки встановлюються на певний час (чи до досягнення певної мети) і мають явно визначений адміністративний характер, що обумовлює такі ознаки:

– підзаконний характер полягає в тому, що види та підстави вжиття цих заходів встановлюються законами;

– наявність адміністративної процедури, що передбачає обов'язковий для компетентного органу порядок прийняття рішення про застосування таких заходів;

– обґрунтованість, яка полягає в обов'язковій наявності чітко визначеної необхідності вжиття цих заходів, що одночасно поєднується з тимчасовим характером цих заходів, оскільки з досягненням мети цих заходів відпадає необхідність їх застосування.

Що ж до другої групи нетарифних обмежень, то вони мають явно визначений постійно діючий характер (навіть якщо вводяться на певний час). Це полягає в тому, що вони встановлюються актами найвищої

юридичної сили; не потребують окремого обґрунтування необхідності та підстав їхнього введення; мають загальний порядок застосування. Світова практика міжнародних економічних відносин більшості країн світу ставить перед собою завдання розробити міжнародні угоди щодо:

- правил використання заходів технічної та екологічної політики;
- правил та норм охорони здоров'я, сертифікації тощо;
- взаємного визнання національних заходів нетарифних обмежень, які виникають у разі необхідності, для того, щоб мінімізувати їх обмежувальну дію в міжнародній торгівлі.

Отже, порівняльний аналіз усіх класифікацій нетарифних обмежень свідчить, що в основу їх систематизації покладено подібні (однакові) базові критерії. При цьому не виникає розбіжностей у виокремленні основних ознак, на підставі яких проведено поділ нетарифних обмежень. Однак спостерігається неоднозначний підхід до групування видів нетарифних обмежень на рівні підкатегорій та категорій. Ця обставина зумовлена, з одного боку, бажанням розробників максимально узагальнити весь обсяг нетарифних обмежень, а отже, звести до мінімуму основні критерії, а з іншого – складністю такого узагальнення через значну різноманітність, різну природу окремих видів нетарифних обмежень. Крім того, незважаючи на незмінний вибір базових критеріїв систематизації, відбувається постійна трансформація класифікаційних систем.

Таким чином, механізм регулювання зовнішньоторгової діяльності не є стабільною сукупністю заходів, форм та методів. Як і всі загальні явища, він схильний до очевидних змін. При реформуванні соціально-економічних та політичних умов функціонування суспільства із арсеналу регулюючих засобів можуть зникати застарілі і з'являтися нові елементи.

Найбільш актуальним для правового впровадження з метою приведення у відповідність із міжнародною практикою та усунення неоднозначного й помилкового тлумачення правових норм, а також з метою проведення в Україні адміністративної реформи, на нашу думку, є класифікація заходів нетарифного регулювання на постійно діючі, що встановлюються законами, та на оперативні-адміністративні, які визначені на рівні законів (види, підстави їх застосування та компетенція органів державної влади, що уповноваженні їх вводити). Безпосереднє застосування цих заходів здійснюється на підставі адміністративного підзаконного акта органу державної влади, що прийнятий за наслідком застосування регламентованої адміністративної процедури.

¹ Внешнеэкономическая деятельность: [Сб. науч. тр.] / Ю. В. Макогон, Н. В. Фомичева, В. А. Кравченко и др.; Донецкий гос. ун-т. – Донецк: Регион, 1998. – 291 с. – С. 39–40.

² Основи митної справи в Україні. Навч. посіб. / В. М. Андрійчук, В. А. Аргунов, Є. М. Березний та ін. П. В. Пашко (ред.). – К.: Знання, 2004. – 732 с.

³ Ківалов С. В. Митна політика України: Підруч. для юрид. спец. вищ. навч. закл. / Ківалов С. В., Кормич Б. А. Одеська національна юридична академія. – О.: Юридична література, 2001. – 254 с.

⁴ Додин Е. В. Нетарифное регулирование в таможенной практике Украины / Додин Е. В. Митна справа. – 1999. – № 2. – С. 29.

⁵ Ківалов С. В. Вказана праця. – 254 с.

⁶ Заключний акт, утілюючий результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів, Маракеш 15.04.1994 р. // Офіційний вісник України від 12.11.2010. – 2010. – № 84. – С. 295. – Ст. 2989.

⁷ Пресняков Ю. В. Современная зарубежная практика регулирования внешней торговли: таможенный аспект / Пресняков Ю. В. – М.: РИО РТА, 1996. – 100 с. – С. 16–19.

⁸ IFM. Issues and Developments in International Trade Policy. Washington, 1998.

⁹ Yeats A. J. Trade Barriers facing Developing Countries. Institute for International Economic Studies. University of Stockholm, 1978. – P. 149–183.

¹⁰ Protectionism and Structural Adjustment in the World Economy: Rep. by the UNCTAD Secretariat. TD/B/888/UN.Conf.On trade a Development, Geneva, – N.Y.: UN, 1982.

¹¹ Protectionism and Structural Adjustment “Non-tariff barriers affecting the Trade of developing countries and transparency in world trading conditions: the inventory of non-tariff barriers”: Rep. by the UNCTAD Secretariat. February 1983/UNCTAD TD/B/940

¹² GAAT. Activities in 1973, Geneva. 1974. DISD, 9 suppl., GATT, Focus, February 1982.

¹³ Protectionism and Structural Adjustment “Non-tariff barriers affecting the Trade of developing countries and transparency in world trading conditions: the inventory of non-tariff barriers”: Rep. by the UNCTAD Secretariat. February 1983/UNCTAD TD/B/940.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Coding Systems of trade control measures/Directory of Import Regimes UN. Conf. on trade a. development, Geneva. – N.Y.: UN, 1994.

¹⁶ ICC. Non-tariff Obstacles to Trade, Paris, 1969.

Резюме

У статті досліджено класифікації нетарифних обмежень. Автор розглянув основні ознаки, на підставі яких здійснюється поділ зазначених обмежень.

Ключові слова: нетарифні обмеження, зовнішньоекономічна діяльність, критерії, механізм регулювання, прихований характер, бар'єри.

Резюме

В статье исследовано классификации нетарифных ограничений. Автор рассмотрел основные признаки, на основании которых осуществляется разделение отмеченных ограничений.

Ключевые слова: нетарифные ограничения, внешнеэкономическая деятельность, критерии, механизм регулирования, скрытый характер, барьеры.

Summary

In the article investigational classifications of untariff limitations. An author considered basic signs on the basis of that the division of the marked limitations comes true.

Key words: untariff limitations, foreign economic activity, criteria, adjusting mechanism, hidden character, barriers.

Отримано 20.02.2012

С. В. БОДНАР

Сергій Вікторович Боднар, здобувач Київського університету права НАН України

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ

Адміністративне судочинство як галузь юридичної науки є об'єктивним явищем. Воно розглядається в якості чинного законодавства і судової практики його застосування, а також історії та теорії. Предметом адміністративного судочинства є відносини, які виникають у результаті звернень до адміністративного суду з адміністративним позовом фізичних і юридичних осіб для вирішення суперечок суб'єктом владних повноважень чи оскарження його рішень (нормативно-правових чи правових актів індивідуальних дій), дій чи бездіяльності¹.

Таким чином, предметом адміністративного судочинства є відносини, які виникають у зв'язку з порушенням публічно-індивідуального права суб'єкта. І тому право адміністративного судочинства як процесуальне право спрямоване саме на забезпечення чіткого застосування норм матеріального права до конкретних життєвих ситуацій, щоб унеможливити виникнення при цьому фактичних та юридичних помилок² при прийнятті рішень.

Систематизація практики прийняття рішень адміністративних судів може і повинна стати об'єктом глибокого наукового аналізу взаємовідносин суб'єкта права і владних структур. Лише рішення, прийняте в належному судовому процесі неупередженим суддею з повноцінною оцінкою доказів і доводів, може дати якісний результат. Особливо складно цей процес відбувається тоді, коли законодавство, яке регулює спірні відносини, є суперечливим і нечітким, а етичний бік справи допускає різні оцінки ознак судових рішень.

Ось чому питання класифікації ознак рішень, однієї із складових частин адміністративного судочинства, є актуальним і потребує розробки та постійної уваги як на практичному, науковому, так і на законодавчому рівні.

Метою статті є аналіз і визначення класифікаційних ознак рішення адміністративного суду, його елементів і складових, а також динаміки розвитку.

У науковій літературі та в публікаціях точиться дискусія навколо того, що законодавчо не закріплено основних критеріїв оцінки та визначення ознак судових рішень. У результаті суди не мають достатньою мірою чітких рекомендацій та науково розроблених критеріїв з цього приводу. Деякі автори³ просто констатують, що виділення адміністративної судової юрисдикції в окремий галузевий адміністративний суд у системі загальних судів України як ефективний метод захисту громадян від незаконних та недоцільних рішень органів державної влади і місцевого самоврядування характеризується своєю невизначеністю в КАСУ стосовно розробки ознак обґрунтованості судового рішення. Найбільш аргументовано можна вважати позицію Н. Болотіної, яка зазначає класифікаційні ознаки судових рішень відповідно до юридичної відповідальності⁴. У навчальному посібнику «Основи адміністративного судочинства та адміністративного права»⁵ розглядаються нормативно-правові акти – рішення, дію яких поширено на невизначене або визначене загальними ознаками коло осіб, виділені ознаки делегованих повноважень для прийняття рішень, наголошується на визначенні хоча б рамкових критеріїв для оцінювання рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних структур, що характеризує відсутність повноти характеристики класифікаційних ознак рішення суду. Зважаючи на висунуті перед юридичною наукою і практикою вимоги удосконалення, а також концептуальне обґрунтування напрямів і шляхів формування однієї з фундаментальних галузей права, досить вагомими в цьому напрямі є праці таких визначних вчених – фундаторів наукової школи, як: О. М. Якуба, А. П. Ключніченко, Р. С. Павловський, Л. П. Юзьков, І. М. Пахомов, Є. В. Додін, В. В. Копейчиков, І. В. Мартянов, О. Ф. Фрицький, В. В. Цветков, Ю. С. Шемшученко, М. Й. Штефан та деяких інших.